

Момоконова С.А., Кудабаета Г.Б.

ПЕДАГОГИКАЛЫК ЧЫГАРМАЧЫЛЫКТЫН ӨЗГӨЧӨЛҮГҮ

Момоконова С.А., Кудабаета Г.Б.

ОСОБЕННОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА

S.A. Momokonova, G.B. Kudabaeva

DIFFERENCES OF PEDAGOGICAL WORKS

УДК: 378.1

Исследование особенностей педагогического творчества является одной из актуальных проблем. Научной новизной статьи является исследование проблемы подготовки компетентной личности, отвечающей требованиям современности, умеющей находить общий язык с другими, рассуждающей творчески умеющей находить дорогу среди трудностей реальной жизни.

Ключевые слова: творческий поиск, переработка информации в сознании, сравнение, комбинация в форме, художественность, педагогическое действие, плановый, системный.

Research differences of pedagogical works precisely research urgent matters. Creative teacher is that person who overcomes and finds a reply for any difficult situation and solve dilemmas, works in a creative direction, makes flexible attitude to others and researches direction based on learning and bringing up a good and competitive person.

Key words: creative research, rework of information in our mind, comparing, combination in a form, practical work, to fantasize, a work of pedagogy is a real, systematically.

М. Н. Скаткиндин, И. Я. Лернердин ою боюнча, билим берүүнүн маанилүү компоненттеринин бири – педагогдун чыгармачыл изденүүсү, тажрыйбасы, окуучунун жаңы проблеманы чечүүгө даяр болуусун камсыз кылуу үчүн реалдуулукту өзгөртүүдө кылган иш-аракети болуп саналат.

Чыгармачылык окумуштуулардын изилдөө объекти болуп келген, жана боло бермекчи. Чыгармачылыктын өзү канчалык чектелбеген болсо, аны билүү да ошончолук чексиз. Бардык билимдердин өнүгүүсүн чыгармачылыксыз элестетүүгө мүмкүн эмес. Чыгармачылыкка берген бир нече автордун аныктамасына токтоло кетели:

Чыгармачылык дегенибиз бул – коомдук мааниси бар жаңы материалдык же руханий баалуулукту жаратуу (В. А. Сластенин).

Чыгармачылык дегенибиз бул – сапаты боюнча жаңы, кайталангыс, оригиналдуулугу менен айрымаланган нерсени жаратуучу иш-аракет. Ал биздин аң-сезимибиздеги маалыматтарды кайрадан иштеп чыгуу, салыштыруу, жаңы формада комбинациялоо, ойду башка жакка буруу, көркөмдөө жана практикалык иш-аракет жасоо. (М. Абдураманов).

Чыгармачылык дегенибиз бул – жаңы материалдык же руханий баалуулукту жаратууга багытталган иш-аракеттин натыйжасы. (Психологиялык сөздүк. М. 1990).

Педагогдун чыгармачылыгы жөнүндө сөз кылганыбызда анын иш-аракетинде белгилүү бир үлгү болууга мүмкүнбү? – деген суроо туулат. Үлгү менен иштеген педагогдун эмгеги чыгармачыл эмес.

Педагог окутуунун формаларын, методдорун жана каражаттардын комплексин пайдалануусу, аларды өз алдынча тандаган мезгилде бир нече варианттын ичинен натыйжасы жакшы болооруна көзү жетип, анализ кыла алуунун өзү чыгармачыл иш – аракеттин башталышы.

Педагогикалык чыгармачылыктын өзгөчөлүгү – окуучу да чыгармачылыкка дайым шерик, өнөк болуу зарылчылыгын пайда кылат. Идея педагогдо жаралат, бирок аны ишке ашырууга сөзсүз окуучунун аракети керек, ал эми окуучунун чыгармачылыгы педагогдо жаңы идеянын, ойлордун жаралышына себепкер болот. Окуучу педагог менен биргелешип белгилүү жоопту издөө, анын чыгармачылыгын кайталоо, тууроо окуучунун чыгармачылыгынын биринчи деңгээли деп эсептөөгө болот.

Педагог менен окуучунун чыгармачылыгы кандай учурда эң жогорку дегээлге жетиши мүмкүн? Педагог маанилүү маселенин (проблеманын) жыйынтыгын алдын ала билбей туруп окуучу менен кызматташуу аракетин жасаса, анда ал чыгармачылыктын жогорку деңгээлине жетишүүсү мүмкүн. Мугалим окуучунун чыгармачылыгын өнүктүрбөй туруп, өз чыгармачылыгын өнүктүрүүсү мүмкүн эмес. Ошол эле мезгилде өзүнүн чыгармачыл аракети болбой туруп чыгармачыл инсанды тарбиялашы мүмкүн эмес. Демек, курулай чыгармачылыкка үндөө менен чыгармачылыкка тарбиялоого болбойт. Психолог окумуштуулардын ою боюнча инсандын чыгармачылыгынын калыптануусу үчүн дайыма чыгармачыл процессте аралашып чоңойбосо да анын чыгармачылыгынын өнүгүүсүнө шарт, өбөлгө болушу керек: алар окуучунун кызыгуусу, ынтызардуулугу, жөндөмү, шыгы, педагогдун багыт берүүсү, колдоосу ж. б. Чыгармачыл педагог жетишкен ийгилигине канааттануу менен эле тынчпы калбайт, шыктануу, кызыгуу менен окуучуларга дем берип, алардын мүмкүнчүлүгүнө оптимисттик, терең ишенимдүү көз караш менен карайт.

Кызыгуу чөйрөсү кенен, ар тараптуу, эрудициясы бай, кругозору кенен педагогдорго эч кандай тиешеси жок материал деле, оригиналдуу (стандарту эмес) идеянын жаралышына түрткү болушу мүмкүн. Мындай идеялар чыгармачыл ой жүгүрткөн педагогдордо пайда болот. Өз предметин балдарга толук жеткирүү үчүн, алардын илимий жана тарбиялык байлыгын (көрөңгөсүн) байытуу үчүн ар кандай каражаттарды колдонуу педагогикалык изденүүнүн, өнүгүүнүн фактору боло бермекчи. Мисалы: жазуучу чыгармачылык менен изденүү аркылуу жаңы адабий

каарман жаратат, сүрөтчү көркөм образ түзөт, булардын бары адамзаттын маданий дүйнөсүнө кирет, бирок мугалимдин чыгармачылыгы өз кезегинде руханий да, материалдык да баалуулукту жаратууга жөндөмдүү инсанды калыптандырат.

Педагогдун чыгармачылыгы пландуу жана системалуу болгону дурус. Эң мыкты педагогдор кыялкер, фантазиясы бай, идеяны көз алдына элестете алган, чыгармачыл ой жүгүртө алган, окуу жана тарбиялык маселелердин продуктивдүү вариантын тандай билген, чыгармачыл иш-аракет жасаган инсандардан болушат.

Педагогдун чыгармачылыгынын белгилери:

- Маселени бирнече жол менен чечмелеп, идеяны бирнече варианттуу интерпретациялай (түшүндүрө) билүүсү;
- Проблеманын себебин таба билүү, аны чечүү жолдорун, альтернативасын (башка чачечүү жолдорун) көрө билүү;
- Көнүмүш рамкадан, стереотиптик (чектелген, адаттагы) ой жүгүртүүдөн чыга билүүсү;
- Жаңы маалымат технологиясын колдоно билүү. ж.б.

Педагогикалык чыгармачылыктын шарттары:

- Кыска убакыт ичинде ар кандай абалдан чыгармачыл жол таап кете билүү;
- Педагогдун чыгармачылыгы окуучулардын чыгармачылыгы менен шайкеш келүүсү;
- Чыгармачыл идеяны ачык-айкын айтууга шарт болуусу (тартынуу, уялуу, кысынуу ж. б. арылуу);
- Өзүнүн педагогикалык иш-аракетин профессионалдуу анализдөө;
- Чыр чатакка алып келүүчү жагдайлардан коллективди айлантып алып кете билүү;
- Таанып-билүү кызыгуусуна таасир этүү; ж. б.

Окуучулардын таанып-билүү аракетинде чыгармачылыктын жетишээрлик эмес деңгээлде болушунун негизги себеби мугалимдин өзү чыгармачылыкка умтулбагандыгында. Өзү чыгармачылыкка умтулбаган мугалим өзүнө окшогон психологиялык типтеги окуучу менен эмгектенгенди жакшы көрөт. Мындай мугалимдерге түшкөн таланттуу балдардын чыгармачылыгы жана мүмкүнчүлүгү толук ачылбастан кала берет. Адамдын чыгармачыл иш-аракети гана аны келечекке кадам шилтөөгө, келечек жөнүндө ой жүгүртүүгө, эски нерселерди өзгөртүүгө, жаңы нерсе жараттууга шыктандырат.

Ошондуктан, биз «Заманбап мугалим эмес, чыгармачыл мугалим кандай болуш керек?» – деген суроону койсок тура болгудай. Заманбап мугалимдерибиз көп, алар ар бир жарыяланган долбоор менен иштеп, жаңы ыкма – усулдарды эпчилдик менен үйрөнүп, талаптагыдай жыйынтыктарды тези-

рээк берип, сыйлыктарга да көбүрөөк ээ болуп жаткандыган көрүп турабыз. Ошентсе да окутуу – тарбиялоо ишинин заманбап технологияларын өздөштүрүү – бул чыгармачыл мугалимдин устаканасындагы тынымсыз изденүүлөрдүн бир багыты гана болушу керек. Эң негизгиси мугалимдин инсандык дарамети, балдар менен аяр жана чыгармачыл мамилеси, өз элинин эртеңи үчүн зор жоопкерчилигин сезген тазалыгы, улуттун угутун өз мээнети менен сугарган мекенчилдиги деп ойлойм.

Мугалимдин ички жана сырткы маданияты ушундайча айкалыша келгенде гана чыгармачыл ишмердик башталат. Өзүнүн инсандык дарамети өнүккөн мугалим гана башка адамдын эркин инсанын калыптандырууга умтулат. Демек, чыгармачыл ишмердик мугалим мурда өздөштүргөн интеллектуалдык жана эстетикалык байлыктары аны курчаган дүйнөнү таанып билүүнүн, кайра жаратуунун куралы болуп калганда гана ишке ашат.

«Инсандын жан дүйнөсү толук ачылган чыгармачылык ишмердик кайнаган жерде гана бала мугалимге, адам адамга магниттей тартылат», - деп жазган чыгаан педагог В.А.Сухомлинский.

Мугалимдин чыгармачылыгы – анын ички маданияты, инсандык дарамети болсо, экинчиси – анын кесипкөйлүгү, азыркы тил менен айтканда, компетенттүүлүгү жана коомдун колдоосу болгондо гана педагог жаратман эмгектин бийиктиктерин багытта алат. Мисалга алсам мугалимди материалдык жактан камсыздоо – чыгармачылыкты өнүктүрүүнүн эң негизги шарттарынын бири экендиги талашсыз. Бирок биз материалдык дегенде эле айлык акы, кошумча сыйлыкты гана эмес, айрыкча, илимий – методикалык китептер, журналдар, аудио – видео жазылмалар менен жабдылган методкабинеттер, мугалимдин чыгармачылык лабораторияларын ойлошубуз керек.

Демек, чыгармачыл мугалим азыркы учурдун талабына жооп берген, реалдуу турмуштун сыноосунан жол таба билген, чыгармачылык менен ойлонуп, башкалар менен ийкемдүү мамиле түзүп жана мыкты иштей билген компетенттүү инсанды окутуп тарбиялай ала тургандыгында.

Адабияттар:

1. Андреев И.В. Педагогика творческого саморазвития. Казань, 1966.
2. Бабанский Ю. К. Педагогика. М., 1988.
3. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. Б., 2003.
4. Жумабаева Г.А. Математика боюнча класстан тышкары иштерде окуучулардын чыгармачыл жөндөмүн калыптандыруу. Бишкек, 2005.
5. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя. М., 1987.
6. Кутбилим. 2013.07.02.

Рецензент: к.п.н. Конгайтиева З.